

Flora

Kdo je Flora? Péče, pojmenování
a lidská potřeba vztahu

Metodický materiál pro práci
s knihou na SŠ

Vypracovala

Mgr. MgA. Eva Navrátilová, Ph.D.

Redakce

Eva Čechová

Kniha

ZBOŘIL, Jonáš. *Flora*. Praha: Paseka, 2024. ISBN 978-80-7637-503-1

Anotace knihy

(převzato z webu nakladatelství Paseka): Adam a Sára, dlouholetí partneři, najdou během nočního návratu domů podivného tvora a rozhodnou se, že ho odnesou do chaty po babičce a druhý den zavolají veterináře. Chata se nachází ve Stepí, části města, která se postupně mění v rumiště s posledními odvážnými a svéráznými obyvateli.

Flora — tak „to“ pojmenují — nevypadá jako nic známého či živého, ovšem Sára si k ní postupně vytvoří pouto. Dvojice se rozhodne ve Stepí zůstat a o Floru se postarat navzdory všemu a všem. Flora je prozaickým debutem básníka Jonáše Zbořila. Něžná i děsivá novela s prvky dystopie o rodičovství vypráví i o nové přírodě, která nám vzniká pod rukama.

Anotace lekce

Lekce pracuje s prózou Flora Jonáše Zbořila a otevírá otázku, jak jazyk ovlivňuje náš vztah k druhému. Prostřednictvím tří ukázek žáci sledují, jak postavy pečují o bytost, která připomíná dítě, organismus i věc, ale žádné z těchto označení ji plně nevystihuje. Důraz je kladen na pojmenování, nejistotu a rozdílné způsoby, jimiž Sára a vypravěč Floru vnímají. Žáci porovnávají své interpretace, vyhledávají oporu v textu a přemýšlejí o tom, co znamená pečovat, pustit, vrátit nebo se něčeho vzdát.

Cílová skupina

Lekce je určena především pro žáky vyšších ročníků středních škol, zejména pro 3. a 4. ročník gymnázií, lyceí a středních odborných škol, případně pro odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Předpokládá schopnost pracovat s nejednoznačným literárním textem, formulovat vlastní interpretaci a diskutovat o tématech péče, odpovědnosti, pojmenování a vztahu k jinakosti. U mladších nebo čtenářsky méně zkušených žáků je možné lekci využít také, je však vhodné před čtením podrobněji představit výchozí situaci románu a upozornit, že nejasnost Flory není překážkou porozumění, ale jedním z hlavních témat textu.

Časová dotace

45 min.

Klíčová slova

pojmenování, péče, vztah, rodičovství, jméno, odpovědnost, nejistota, lidské a nelidské

Cíle lekce

- Žák je veden k tomu, aby své interpretační závěry neopíral pouze o první dojem, ale o přesné pozorování jazykových prostředků, motivů a jednání postav.
- Žák zkoumá, jak pojmenování ovlivňuje způsob, jakým postavy vnímají bytost, o niž pečují, a jaký vztah si k ní vytvářejí.
- Žák přemýšlí o tom, zda péče vždy vychází z potřeb toho, o koho je pečováno, nebo zda může zároveň vypovídat o potřebách samotného pečujícího.
- Žák rozvíjí citlivost k tomu, jak současná literatura otevírá otázky vztahu člověka k nelidskému, nejasně zařaditelnému nebo obtížně pojmenovatelnému.

Rámcově vzdělávací program

- Lekce je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia (RVP G) v oblasti vzdělávání Český jazyk a literatura, konkrétně v okruzích Jazyk a jazyková komunikace a Literární komunikace. RVP G mezi očekávané výstupy uvádí, že žák „*v písemném i mluveném projevu volí vhodné výrazové prostředky podle jejich funkce*“ a zároveň „*vysvětlí a odůvodní význam slov v daném kontextu*“ (RVP G, s. 13).

V oblasti Literární komunikace dále uvádí, že žák „*rozliší a specifikuje jednotky vyprávění (časoprostor, vypravěč, postavy) a zhodnotí jejich funkci a účinek na čtenáře*“ a také „*postihne smysl textu, vysvětlí důvody a důsledky různých interpretací téhož textu*“ (RVP G, s. 14–15).

Tyto výstupy jsou v lekci naplňovány prostřednictvím práce s ukázkami z prózy Flora. Žáci sledují, jak se v textu proměňuje a znejišťuje pojmenování bytosti, o niž postavy pečují, a jak volba slov souvisí s jejich vztahem, postojem a potřebou péče. Zároveň interpretují jednání vypravěče a Sary, porovnávají různé možné výklady závěrečné situace a své závěry opírají o konkrétní formulace v textu.

- Lekce je zároveň v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro střední odborné vzdělávání (RVP SOŠ) (zde využít RVP pro obor 53–41–M/03) v oblasti Estetické vzdělávání, zejména v okruzích Literatura a ostatní druhy umění a Práce s literárním textem. RVP SOŠ vymezuje literaturu jako součást poznávání „*umění jako specifické výpovědi o skutečnosti*“ a mezi výsledky vzdělávání uvádí, že žák „*vyjádří vlastní prožitky z recepce daných uměleckých děl*“, „*text interpretuje a debatuje o něm*“ a „*při rozboru textu uplatňuje znalosti z literární teorie*“ (RVP 53–41–M/03, s. 41).

Tyto výstupy jsou naplňovány společnou interpretací literárních ukázek, diskusí nad tím, kdo nebo co je Flora, a reflexí rozdílných postojů postav k péči. Žáci se učí vnímat umělecký text jako prostor, v němž lze zkoumat i obtížně jednoznačně pojmenovatelné zkušenosti: rodičovskou touhu, potřebu blízkosti, odpovědnost, nejistotu i vztah k jinakosti.

- Lekce se přirozeně vztahuje také k průřezovým tématům vymezeným v RVP. V RVP G souvisí především s Osobnostní a sociální výchovou, která vede žáky k přemýšlení o vlastních zkušenostech, k porozumění hodnotě mezilidských vztahů a k respektování názorů, potřeb a práv ostatních. V tematickém okruhu Morálka všedního dne se objevují otázky odpovědnosti, hodnotových žebříčků, vztahu k ostatním lidem i k přírodě, sociálních rolí a morálních dilemat doby, v níž žák žije (RVP G, s. 66–70).

V RVP SOŠ lekce souvisí zejména s průřezovým tématem Občan v demokratické společnosti, které zahrnuje oblast osobnosti a jejího rozvoje, komunikace, vyjednávání, morálky, svobody, odpovědnosti, tolerance a solidarity (RVP 53–41–M/03, s. 67–68).

V této lekci se uvedená témata neotevírají formou přímého morálního výkladu, ale prostřednictvím literárního textu, který žáky staví před interpretačně i hodnotově nejednoznačnou situaci. Péče zde není představena pouze jako samozřejmě kladný čin, ale jako vztah, v němž se mohou prolínat láska, potřeba, projekce, odpovědnost i nepochopení. Lekce tak rozvíjí schopnost vést citlivou diskusi o vztazích, rodičovství, jinakosti a hranicích lidské péče.

Potřebné pomůcky

vytištěné literární úryvky, pracovní list či papír nebo sešit pro žákovské odpovědi, psací potřeby, volitelně tabule

Další možné náměty pro práci s knihou

- V rámci metodiky pro projekt *Czechia 2026* je k dispozici doplňková lekce věnovaná práci s vybranými texty Jonáše Zbořila (*Místo zapomnění: Step, odpad a nový život*). Lekce propojuje báseň ze sbírky *Nová divočina* s úryvkem z prózy *Flora* a zaměřuje se na téma odpadu, zapomnění a vzniku nového života. Žáci nejprve vycházejí z vlastní zkušenosti s vyhazováním věcí, poté sledují, jak jsou podobná témata zpracována v literárním textu. Lekce vede k interpretaci prostoru *Stepi*, v němž se příroda, odpad a zbytky civilizace vzájemně propojují, a k diskusi o tom, jak literatura otevírá environmentální a společenské otázky.
- Próza *Flora* nabízí výraznou příležitost pro srovnání s předchozí básnickou tvorbou Jonáše Zbořila, zejména se sbírkou *Nová divočina*. V textu *Flory* je patrná blízkost básnickému jazyku, a to především v metaforičnosti, zkratkovitosti vyjádření a ve výrazné obraznosti. Se žáky lze sledovat, jak sbírka *Nová divočina* vytváří určitý imaginativní časoprostor, který *Flora* dále rozvíjí v podobě prozaického příběhu. Vhodná je také práce s vybranými pasážemi *Flory*, které lze převést do veršové podoby a zkoumat, jak členění textu ovlivňuje rytmus, významové důrazy a vnímání hranice mezi poezií a prózou.
- *Flora* může být vhodným východiskem pro práci s metodami dramatické výchovy, zejména pro lekci vedenou formou strukturovaného dramatu. Výrazný potenciál má především závěrečná situace, v níž vypravěč stojí před rozhodnutím, zda má o Floru nadále pečovat, nebo ji vrátit na místo, kde ji se Sárou našli. Tento moment umožňuje otevřít řadu etických otázek spojených s odpovědností, péčí, strachem i hranicemi lidského rozhodování. Dramatická výchova zde

žákům umožňuje vstoupit do modelové situace, promýšlet různé postoje postav a formulovat vlastní argumenty. Zároveň může posílit jejich motivaci k následné četbě celé knihy.

- Při práci s *Florou* lze věnovat pozornost oslabení antropocentrického pohledu na svět. Člověk v textu nevystupuje jako jednoznačný střed dění ani jako ten, kdo prostředí plně ovládá. Významnou roli naopak získává Step, divočina a zvláštní forma života vzniklá na pomezí přírodních procesů a zbytků civilizace. Se žáky je možné sledovat, jak text proměňuje obvyklou hierarchii mezi člověkem a prostředím a jak zobrazuje přírodu či krajinu jako autonomní, nevyzpytatelnou a obtížně kontrolovatelnou sílu. Tato rovina nabízí prostor k diskusi o vztahu člověka k prostředí, které jej přesahuje.
- *Floru* lze vztáhnout také k současným debatám o umělé inteligenci, technologiích a proměňujících se představách o vědomí. Postava Flory není v textu jednoznačně zařaditelná: není zcela jasné, jaký typ vědomí má, jak vnímá okolní svět ani jakým způsobem komunikuje. Projevuje se však jako autonomní bytost, která vysílá signály, reaguje a vyvolává potřebu vztahu. Tato nejednoznačnost může být využita k diskusi o tom, podle čeho určujeme, co je živé, co má hodnotu a jaké projevy považujeme za známky vědomí, citlivosti nebo schopnosti komunikace.
- Vzhledem k tomu, že Flora není v textu nikdy popsána zcela jednoznačně, nabízí se propojení literární výchovy s výtvarnou výchovou. Žáci mohou na základě četby vytvořit vlastní vizuální podobu Flory a následně reflektovat, z jakých slov, obrazů či detailů v textu při své práci vycházeli. Taková aktivita umožňuje ukázat, že výtvarné zpracování literární postavy nemusí být pouze ilustrací, ale může fungovat jako interpretační nástroj. Porovnání jednotlivých výtvarných řešení může vést k diskusi o tom, jak rozdílně čtenáři konkretizují nejednoznačně popsanou bytost a jakou roli v tom hraje jejich vlastní představivost.
- Prostor *Flory* je možné propojit s konkrétním městským prostředím, které autora inspirovalo, zejména s pražskými zahrádkářskými koloniemi a periferními oblastmi města (Slatiny). Vhodným rozšířením práce s knihou může být vycházka nebo terénní výuka, při níž by žáci četli vybrané úryvky přímo v podobném prostředí. Mohou sledovat hranici mezi městem a přírodou, přítomnost odpadu, zbytků lidské činnosti i proměnu prostoru na okraji města. Četba mimo školní třídu může posílit vnímání literárního prostoru a propojit text s konkrétní zkušeností místa.
- *Flora* otevírá také téma neplodnosti, rodičovství a péče. Ústřední dvojice, vypravěč a Sára, nemůže mít dítě a rozhodne se pečovat o neidentifikovatelnou bytost nalezenou ve Stepí. Kniha tak umožňuje citlivě promýšlet nejen rané rodičovství, ale také nenaplněnou touhu po dítěti a různé podoby péče. Sára se ve vztahu k Floře začíná realizovat v mateřské roli, přestože Flora neodpovídá běžné představě dítěte ani jednoznačně živé bytosti. Při práci se středoškolskými žáky je vhodné toto téma otevírat citlivě a s ohledem na vyspělost konkrétní třídy.
- Významný prostor pro další práci s knihou nabízí intertextualita, zejména propojení Flory s pohádkovým příběhem o Otesánkovi. Tuto souvislost přímo podporuje skutečnost, že jsou v textu Flory citovány Hrubínovy verše. Se žáky lze sledovat, jak Zbořil navazuje na známý motiv

neobvyklého „dítěte“, které vzniká z lidské touhy, péče a potřeby zaplnit prázdné místo, ale zároveň tento motiv posouvá do současného a znepokojivě nejednoznačného kontextu.

Tento materiál byl připraven v rámci projektu Czechia 2026 – čestné hostování ČR
na Frankfurtském knižním veletrhu.
www.czechia2026.com

Evokace (celkem cca 8 min.)

Péče beze jména (8 min.)

Vyučující zadá podnět:

- Vymyslete si jednu konkrétní situaci péče v raném rodičovství. Popište ji v 1–3 větách.
- Omezení: Žáci nesmí použít slova: dítě, miminko, kojenec, novorozeně, batole. Místo nich volí jiná pojmenování. Zároveň se snaží vyhnout tomu, aby situaci popsali pouze pomocí zájmen či vlastních jmen.

Žáci pracují individuálně, poté následuje krátké sdílení. Vyučující zapisuje na tabuli alternativní pojmenování, která se v odpovědích objevují.

Uvědomění (celkem cca 32 min.)

Denní režim (12 min.)

Žáci si přečtou **úryvek č. 1.** z knihy *Flora* Jonáše Zbořila. Text detailně líčí každodenní péči o Floru způsobem, který zpočátku připomíná péči o malé dítě, ale postupně vyvolává nejistotu ohledně povahy této bytosti.

Žáci se vrátí k seznamu pojmenování na tabuli a každý z nich vybere jedno, které podle jeho názoru nejlépe odpovídá bytosti, o kterou je v textu pečováno. Dobrovolníci se podělí o to, které konkrétní pojmenování by bylo pro postavu Flory nejprizmatičtější.

Následuje sdílení:

- Kdo zvolil spíše „lidské“ pojmenování?
- Kdo spíše „nelidské“ nebo neurčité?

Žáci stručně zdůvodňují svou volbu.

V rámci navazující práce s textem žáci vyhledávají momenty, kdy:

- se situace jeví jako běžná péče o dítě
- a kdy naopak začíná působit znejišťujícím dojmem

Pojmenování a vztah (10 min.)

Žáci si přečtou **úryvek č. 2**. Text zachycuje dialog mezi postavami (Sára a vypravěč), které se neshodují v tom, jak pojmenovat bytost, o niž pečují. Tento rozdíl odhaluje jejich odlišné vnímání i prožívání péče.

Vyučující si se žáky potvrdí, že se nejedná o lidské dítě a doplní kontext: Ukázka pochází z knihy *Flora*, která se odehrává v blízké, blíže nespecifikované budoucnosti. Mladý neplodný pár zde nachází zvláštní bytost vzniklou v zanedbané periferii města a začne o ni pečovat. Flora je něco mezi organismem a věcí – nelze ji jednoznačně zařadit, což se promítá i do toho, jak o ní postavy mluví.

Instrukce k textu:

Žáci v textu vyhledají všechna pojmenování, která postavy používají, a rozdělí je podle toho, kdo je vyslovuje (Sára × vypravěč).

Navazující otázky:

- *V čem se tato pojmenování liší?*
- *Odráží se tento rozdíl v tom, jak postavy chápou péči?*
- *Jaké důvody mohou jednotlivé postavy k těmto pojmenováním vést?*
- *Co jim tato pojmenování umožňují – a co naopak znemožňují?*

Následuje krátké sdílení v plénu.

Rozhodnutí (10 min.)

Vyučující stručně uvede situaci: Po krizové události (záplavy, izolace, nemoc Sáry) se vypravěč vrací pro Floru a činí zásadní rozhodnutí.

Žáci si přečtou **úryvek č. 3**. Text zachycuje okamžik, kdy vypravěč odnáší Floru zpátky do krajiny a nechává ji splynout s prostředím. Oslovuje ji přitom pouze ve druhé osobě a vyhýbá se jakémukoli klasifikujícímu pojmenování.

Otázky:

- *Všimněte si, jak vypravěč o Floře mluví – používá nějaké pojmenování?*
- *Co vypravěč v této scéně dělá?*
 - Žáci vybírají jednu z možností:
 - „nechává ji tam“
 - „vrací ji“
 - „zbavuje se jí“
 - „pouští ji“
 - Svou volbu stručně zdůvodní. Aktivita nesměřuje k jediné správné odpovědi; klíčové je formulovat vlastní interpretaci a opřít ji o konkrétní argumenty z textu.

Závěrečná otázka do diskuse:

- *Potřebovala Flora lidskou péči? Nebo Sára potřebovala pečovat?*

Reflexe **(celkem cca 5 min.)**

Rychlý vzkaz (5 min.)

Žáci napíší krátký vzkaz jedné z postav: Floře, vypravěči nebo Sáře. Vzkaz se může vztahovat k tomu, jak postava jedná, mluví nebo jak situaci prožívá. Dobrovolníci sdílí své odpovědi.

Úryvek č. 1:

Denní režim:

Ráno ještě za tmy. Nejdřív rozdělat oheň, aby bylo ve světnici dost teplo. Pak dojít ven pro vodu, připravit kafe, dolít vodu do bojleru, nedávat přes noc, aby náhodou nemrzla. Vyčistit zuby. Chvilí volno na nějaké vlastní věci, většinou čtení nebo práce, když jsou nervy na pochodu.

Pak zkontrolovat ložnici, dřív Flora netečná, teď sebou občas vrtí, i když Sára ještě spí.

Nahřát deku a oblečení pro malou, rozvěsit nad kamna nebo na chvíli zapnout přímotop, ten ale hodně žere. Když jde elektřina. Hlavně ne moc blízko, ať není průšvih.

Sára si kaši dělá sama, chce jenom trochu horké vody. Dá se uvařit i v konvici. Když jde elektřina. Modem a počítač zapínám až po snídani, aby nevypadly pojistky.

Floru položit na deku, ta musí být na koberci, od podlahy jde zima, koberec má dlouhá vlákna. Když je hodně zima, ještě to podložit peřinou.

Chvilí je jen tak, na volno. Než Sára připraví jídlo, sunarovou kašičku, která pak hodinu leží netknutá na podlaze.

Sára se už naučila, že se musí najíst první, chvíli si podlahy nevšímat. Pak si bere kafe, sedá si k Floře a brouká.

Když můžu, беру si počítač vedle, ohlásit se na poradu. V ložnici je vydýcháno, mokrý vzduch, voní po štěněčím.

Některé dny musím do práce, některé dny říkám, že musím do práce, abych odsud mohl utéct. Někdy zůstávám a pracuju z domova. Sára má od lékaře předepsané volno.

Když je volno: vyvětrat ložnici, Flořino lůžko převléct, staré prádlo vyvětrat – na praní není vždycky čas.

Co nejdřív jít ven.

Před obědem cvičit Flořino tělo. Skládat ochablé nohy pod břicho, před ptačí hlavu položit něco barevného, posouvat to, čekat na pohyb očí, čekat. Případně další cvičení – natahovat končetiny, povolovat, jemně, masírovat pařátky.

Úryvek č. 2:

Trochu se bojím, když ji dávám z náručí, říká mi Sára druhý den ráno u snídaně.

Ne vždycky. Jen v noci. Spouštím ji do pelechu. Žádné dítě to nemá rádo.

– Sáro, není to dítě.

– Je. Rychle žvýká, aby to mohla dořict. Je to živý. A malý. Tak to musí být dítě.

– No tak spíš mládě. Ale i tak.

– Jak chceš, myslí si svoje Sára. Mám pocit, že ji vracím do samoty. Chápeš? Pouštím ji do propasti.

Neví, co tam dole je.

– Bojíš se ty, nebo hrouda?

– Já se bojím. A přestaň s tou hroudou.

Úryvek č. 3:

Je zajímavé, že se vůbec nebráníš.

Možná s tím souhlasíš.

Nebo jsme to celé hrozně přecenili.

Já se trochu bráním. Cítím, jak mi v hrudi poskakuje srdce, když tvoje hubené tělo vyndávám z korby. Držím tě za hlavu, pomalu pokládám do křoví. Jsi uvolněná. Necháváš si ruce zaplést do větvíček – co to může být? Neznámý druh. Ještě nohy, hlava, hrud'.

Za chvíli nejsi vidět. Splýváš se stepí.